

Det Dyreetiske Råd

Udtalelse om hold af heste

Det Dyreetiske Råd

Udtalelse om hold af heste

Justitsministeriet
Civilkontoret
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Marts 1998

Udtalelse om hold af heste

© 1998 Det Dyreetiske Råd

København

Grafisk tilrettelægning: Karsten Borup

Sat med Minion og Rotis Semi Serif

og trykt hos Notex – Tryk & Design a-s, København

1. udgave, 1. oplag

Printed in Denmark 1998

Det Dyreetiske Råd

Det Dyreetiske Råd er nedsat i henhold til Dyreværnsloven, som trådte i kraft 1. september 1991. Rådet erstattede Det Ethiske Råd vedrørende Husdyr, som havde fungeret siden 1986.

Rådet består p.t. af flg. 11 medlemmer:

Forskningsprofessor Peter Sandøe (formand)
Informationschef Gudrun Andreasen
Kontorchef Mogens Kjærgaard Møller
Agronom Charlotte Lønborg Frantzen
Forsker Mette Giersing
Professor J. Fris Jensen
Gårdejer Karsten Vig Jensen
Kredsdyrlæge Svend Johansen
Bankfuldmægtig Bent Olufsen
Journalist Poul Thomsen
Forretningsfører Marianne Wiberg

Det Dyreetiske Råd har til opgave ud fra en etisk vurdering at følge udviklingen inden for dyreværn. Rådet kan afgive udtalelse om spørgsmål inden for dyreværn og skal på Justitsministerens begæring afgive udtalelse om særlige spørgsmål vedrørende lovgivningen om dyreværn (jf. Dyreværnsloven, § 25).

Udtalelsen om hold af heste er Rådets niende større udtalelse. I september 1992 fremsatte Rådet en udtalelse om dyreforsøg, der blev lagt til grund for den revision af Lov om Dyreforsøg, som trådte i kraft 1. oktober 1993. I oktober 1993 fremlagde Rådet en udtalelse vedrørende svineproduktion, i februar 1995 en udtalelse vedrørende slagtefjerkræ, i november 1995 en udtalelse om økologisk husdyrproduktion, i juni 1996 en udtalelse om bioteknologi i forbindelse med dyr, i april 1997 en udtalelse om rituelle slagtninger, i maj 1997 en udtalelse om skadedyrsbekæmpelse og i marts 1998 en udtalelse om anvendelse af „Ovum-Pick-Up“-teknik til opsamling af oocyter fra tamkvæg.

Alle henvendelser til Det Dyreetiske Råd bedes rettet til Rådets sekretariat:

Det Dyreetiske Råd
Justitsministeriet
Civilkontoret
Slotsholmsgade 10
1216 København K
Att. Helle Frøshøj
Tlf. 33 92 27 80

Indhold

1. Indledning

5

2. Hestehold i Danmark

5

3. Regler for hold af heste

5

4. Hestens natur

6

5. Tamhestens liv

*(a) Opstaldning · (b) På fold · (c) Fodring · (d) Opdrætning · (e) Start på træning
(f) Træning · (g) Hesten som atlet · (h) Hovpleje · (i) Adfærdsforstyrrelser*

7

6. Hesteskæbner

(a) Den billige hest · (b) Den dyrere hest

10

7. Uddannelse af personer, som beskæftiger sig med heste

11

8. Undervisning af brugere af heste

12

9. Rådets anbefalinger

13

Bilag · Rådets aktiviteter i forbindelse med udtalelsen

13

Udtalelse om hold af heste

1. Indledning

Op til 1950'erne blev de fleste danske heste brugt som trækraft i jordbruget eller til transport, som køreheste eller rideheste. Efter bilens og især traktorens fremfærd blev hesten næsten overflødig som arbejdsdyr. De tunge heste, som Den Jydske hest og Den Belgiske hest, gik stærkt tilbage til fordel for de lettere typer, som egner sig bedre til ridebrug. Hesten blev et sports- og hobbydyr.

Heste har længe haft en særlig status i forhold til de almindelige produktionsdyr, hvilket bl.a. viser sig ved, at mange mennesker vægrer sig ved at spise hestekød. I nogle sammenhænge har hesten ligefrem opnået en kultstatus. Efter at hesten nu fortrinsvis holdes til rekreative og sportslige formål, er dens særstatus ikke blevet mindre tydelig. Dog er det stadig sådan, at heste opdrættes og holdes for menneskers og ikke for deres egen skyld; og der kan således opstå konflikter mellem hensynet til hestens velfærd og hensynet til menneskers behov og interesser. Samtidig kan mennesker utilsigtet på grund af manglende viden komme til – direkte eller indirekte – at gøre skade på deres heste.

Formålet med denne udtalelse er for det første at lokalisere mulige etiske problemer i, hvordan heste avles, opdrættes, holdes og bruges. For det andet at foreslå veje til forebyggelse eller afhjælpelse af sådanne problemer.

2. Hestehold i Danmark

Antallet af heste i Danmark kan kun opgøres tilnærmelsesvist, idet kun heste på landbrug over 5 ha er omfattet af den officielle statistik. Et kvalificeret skøn fra Landskontoret for Heste siger, at der i alt er omkring 100.000 heste i Danmark.

Heste bruges dels til en række sportsgrene: dressur, spring, trav, galop, military, distanceridning, langdistancekørsel og voltigering. Disse sportsgrene dyrkes både på elite- og amatørplan. Dels anvendes en meget stor del af hestene til motion og anden fritidsbrug. Desuden anvendes heste til naturpleje, trækraft, handicapridning, kødproduktion og underholdning.

Brugere og avlere af heste er organiseret i forskellige foreninger, der igen er sammensluttet i fire landsforbund: (1) Landsudvalget for Heste omfatter de fleste hesteavlsorganisationer i Danmark. Her er ca. 50.000 heste registreret med afstammingspapirer fordelt på 26 avlsforbund. Ejerne af disse heste kan desuden, lige som ejerne af de resterende 50.000 heste, være medlem af et af de tre andre landsforbund. (2) Dansk Ride Forbund omfatter hovedparten af alle rideklubber, i dag 422, og tegner 70.000 medlemmer. (3) Dansk Travsports Centralforbund omfatter både travsport og travrav. Heri er ca. 6.000 aktive heste fordelt på ca. 10.000 hesteejere. (4) Foreningen til Den Ædle Hesteavls Fremme omfatter både galopsport og avl af fuldblodsheste. Der er ca. 5.000 aktive galopheste og ca. 300 medlemmer.

Hestesektoren har ifølge Landskontoret for Heste en omsætning på mange millioner kroner og flere tusinde beskæftigede.

3. Regler for hold af heste

Hestehold er underlagt dyreværnslovens generelle bestemmelser, herunder ikke mindst de tre første paragraffer: §1 siger, at „dyr skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varige mén og væsentlig ulempe“, og § 2 „at

„enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer“. Endelig hedder det i § 3, at „rum eller arealer, hvor dyr holdes, skal indrettes på en sådan måde, at dyrets behov tilgodeses. Det skal herunder sikres, at dyret har den fornødne bevægelsesfrihed også under optagelse af foder og drikke og ved hvile. Dyr skal endvidere sikres mod vejr og vind i overensstemmelse med deres behov.“

Dyreværnsloven indeholder desuden en række bestemmelser, som giver justitsministeren mulighed for at fastsætte nærmere regler for hold af heste. I den forbindelse kan nævnes § 4, som giver mulighed for at fastsætte regler om hestens „opholdsarealer og opholdsrum og om inventaret heri, herunder at opholdsrum og inventar skal godkendes, før det tages i brug“, og § 5, der giver justitsministeren mulighed for at „fastsætte regler om hold af dyr på steder, hvor ejeren eller den, der fører tilsyn med dyret, ikke bor.“ Der er ikke indtil nu fastsat sådanne regler for hold af heste.

Ifølge § 18, stk. 1, må erhvervsmæssig handel med og opdræt af dyr kun drives med politimesterens tilladelse. Det samme gælder for drift af dyrepensioner og dyreinternater samt formidling af dyr. Efter forarbejderne til bestemmelsen gælder kravet om tilladelse til drift af bl.a. dyrepensioner, uanset om driften har erhvervsmæssig karakter, jf. FT 1990-91, tillæg A, spalte 758. Således må rideskoler, med opdræt og/eller pension, og hestepensioner vurderes at være omfattet af denne paragraf. Efter § 18, stk. 2, kan justitsministeren fastsætte regler om indretning og drift af virksomheden, herunder om krav, der kan stilles til personalet, og om tilsyn. Indtil videre har justitsministeren ikke fastsat regler på dette område.

4. Hestens natur

Tamhesten nedstammer fra vildhesten, som er et steppedyr. Undersøgelser af fritlevende tamheste

viser, at tamhesten har bevaret en meget stor del af vildhestens adfærd.

Hestens naturlige føde er græsser, urter og blade. Den er meget selektiv både med hensyn til valg af arter, og med hensyn til hvilke dele af planten den vil æde. Hestens mave er relativt lille. Derfor har hesten behov for hyppig indtagelse af små foder-mængder. Hesten har en stor blindtarm og tyktarm, hvor foderet forgæres. Den er således i stand til at omsætte og udnytte betydelige mængder fiberrigt foder. Hesten er skabt til megen bevægelse og vil gå langt efter føde. Den bruger 14-16 timer af døgnet på at græsse. Hesten kan på grund af specielt udviklede sener i for- og bagben hvile stående. Heste, som går ude hele året, vil som regel udvikle et godt hårlag, og kan tåle lave temperaturer, vind og nedbør. Nogle hesteracer, f.eks. islandske heste, er særligt hårdføre, hvad dette angår.

Som steppedyr er hesten tilpasset til at færdes i åbent terræn. Derfor har hesten en veludviklet synsans, og flugt er en væsentlig del af dens naturlige „forsvar“. Hestens synsfelt er meget stort, fordi øjnene sidder på siden af hovedet. Heste kommunikerer indbyrdes med kropsholdninger, mimik og lyde. Ører og læber er meget bevægelige. Bl.a. fordi det ydre øre er meget bevægeligt, kan hesten opfatte og adskille lyde meget bedre end mennesket. Hesten bruger lugtesansen til at undersøge nye ting, både nære og fjerne. Lugt spiller også en rolle f.eks. ved hoppens genkendelse af sit føl og ved valg af foder.

Hesten er et flokdyr. I naturen lever heste i haremsflokk. Én hingst til to eller flere hopper med afkom. Hingstene lever i ungarleflokke indtil de bliver i stand til at etablere sig et harem. Gamle hingste, der har mistet deres harem, lever alene. Ungdyrene bliver i flokken, til de er op til fire år. Inden for flokken dannes et hierarki. Styrke og størrelse er vigtige kendetegn for en placering i hierarkiet, men også psykisk styrke og erfaring spiller en rolle, f.eks. kan en ældre hoppe være flokleder blandt fritlevende heste.

Med til det sociale hesteliv hører også kropspjele. Umiddelbart efter folingen slikker hoppen sit føl. Når føllet bliver en uge gammelt, vil føl og hoppe gensidigt nippe hinanden, og når føllene er

2-3 uger, vil *de* gensidigt nippe hinanden. Denne gensidige kontakt er også almindeligt forekommende mellem voksne heste og har formentlig både en social- og en hudplejeeffekt.

Unge hopper bliver brunstige første gang, når de er 1 til 1½ år, afhængigt af hvornår på året de er født. I naturen kommer hopperne i brunst i februar-marts måned og fortsætter til august – september, hvis de ikke bliver drægtige. Hoppen bliver brunstig ca. 9 dage efter foling, „følblunst“, og herefter er den brunstig hver 3. uge indtil drægtighed. Drægtigheden varer ca. 11 måneder. I naturen kan hoppen blive ved med at få føl, til den er omkring 20 år. Et nyfødt føl dier 6-8 gange pr. time. Når føllet er 5 måneder, dier det ca. en gang pr. time. Hoppen fravæner føllet, når det er 8-9 måneder gammelt – altså tre til fire måneder før den næste foling. Hvis hoppen ikke er drægtig, får føllet lov til at die i længere tid. Når føllet er et par uger, begynder det at lege med andre føl.

5. Tamhestens liv

Et hesteliv i Danmark afviger på flere punkter væsentlig fra et liv for fritlevende heste. I det følgende gennemgås forskellige sider af hestens tilværelse.

a. Opstaldning

Avlsheste står i besætninger, der typisk har mellem 2 og 10 hopper. Disse går oftest løse i bokse og kommer hyppigt på fold. Derimod findes brugshestene på rideskoler, hestepensioner og i træningsstalde med op til 80-100 heste. Hovedparten af disse heste står opstaldet i enkeltdyrsbokse på 7-10 m². Boksene er for neden afgrænset af massive vægge og er for oven forsynet med tremmer, så hestene kan orientere sig. Rideskoleheste opstaldes ofte i spiltov, dvs. at hesten står i en bås, bundet med hovedet op mod en væg. Båsen afgrænses typisk af en skillevæg med en højde på 1,2 m langs hestens sider og er åben bag hesten ud mod staldgangen. Spiltovet fylder ca. 4 m² til en stor hest. Det optager således væsentlig mindre plads end en boks og er dermed billigere. Der-

for ses det tit, at rideskolens egne heste står i spiltov, mens heste på pension på rideskolen står i bokse. Inden for de senere år er det blevet mere almindeligt at opstalde heste i løsdrift. Her går flere heste sammen i en stor boks med mindst 10 m² pr. hest. Det er dog indtil videre hovedsageligt føl og ungheste, der opstaldes på denne måde.

Det er vigtigt, at heste har kontakt til andre heste. Det kan ske i den åbne boks, hvor hestene både kan se og røre hinanden, og det kan ske i løsdriften og selvfølgelig på folden.

Lige meget hvilket staldsystem, der er tale om, har hesten behov for frisk luft og en tør og ren bund. Det betyder, at der skal foretages jævnlig udmugning (hvis der ikke er tale om et dybstrøelses-system). Endvidere er det meget vigtigt, at stalden og inventaret er udformet på en måde, så hesten ikke kan komme til at gøre skade på sig selv. I de åbne bokse og løsdriften er det desuden vigtigt, at hestene accepterer hinanden, så man undgår alvorlige problemer med aggression. Heste, der ikke bliver accepteret i flokken, bør tages ud. Det stiller store krav til passeren at få et løsdriftssystem til at fungere godt.

b. På fold

Det er ret almindeligt, at heste lukkes på fold i kortere eller længere perioder af dagen, selv om der stadig er heste, som altid holdes på stald, bortset fra de tidspunkter, hvor de trænes. Tiden på fold kan variere fra en time et par gange om ugen til hele døgnet. Om vinteren er folden ofte en såkaldt jordfold, et mindre område uden græsvækst, som naturligt bliver meget optrådt. Man kan her udlægge f.eks. halm til beskæftigelse. Det er vigtigt, at folden er udformet uden snævre passager og spidse vinkler, således, at der altid er mulighed for at undvige dominerende artsfæller. Hegnstråden må ikke være af pigtråd, den skal være synlig, og den skal kunne knække, hvis hesten får viklet benet ind i tråden, så der ikke sker alvorlige skader. Det er desuden vigtigt, at hestene er fortrolige med hinanden.

Inden for galopsporten bliver hestene normalt udelukkende motioneret med rytter, hvorimod der

inden for travsporten er tradition for at sætte hestene på fold.

Rideheste har meget forskellige vilkår. Der er en tendens til, at jo mere ambitiøs rytteren er og jo mere kostbar hesten er, jo mindre kommer hesten på fold; oftest da alene eller kun sammen med en enkelt anden hest. Dette skyldes frygt for slagskader, men der er også nogle, der mener, at hesten bliver udmattet af at gå på fold, og at den derfor vil være mindre motiveret for træning. Som alternativ eller supplement til fold bliver især galop- og trav- hestemotioneret enkeltvis i skridtmaskiner – typisk i form af en karussel, hvor hesten går mellem to plader.

I spørgsmålet om brug af fold, udgør hingstene et specielt problem, idet voksne hingste normalt ikke kan gå sammen og selvfølgelig ikke kan gå sammen med hopper, man ikke ønsker bedækket. Samtidig er der fare for, at hingsten forsøger at bryde ud og kommer til skade, hvis den går på en fold for sig selv. Det er derfor, når der ses bort fra travsporten, ikke almindeligt, at hingste går på fold, og de fleste hingste lever således meget isoleret.

Inden for galopsporten kastreres kun klaphingste (hingste, hos hvem én eller begge testikler er blevet i bughulen) og hingste, som er svære at styre. I travsporten antages det, at ca. en tredjedel af hingstene kastreres. Inden for ridesporten derimod kastreres de fleste hingste, såfremt de ikke bliver avlsgodkendt. Således er det ret få rideheste, der ikke bliver kastreret.

c. Fodring

Hesten fodres som hovedregel med et tilskudsfoder, der indeholder korn, proteinfodermidler, vitaminer og mineraler, kombineret med grovfoder i form af halm, hø, ensilage, gulerødder, roer m.m.. Tilskudsfoder betegnes og anvendes ofte fejlagtigt som et fuldfoder. Det er stadig ret almindeligt, at fodre med et færdigblandet tilskudsfoder og hertil give hø eller halm i begrænset mængde. En foderration på 3 kg er fortæret på under 10 minutter, dvs. at en hest, der bliver fodret 2-3 gange dagligt, vil bruge mindre end ½ time om dagen på at æde. Det er kun en

brøkdel af den tid en fritlevende hest vil bruge på at græsse, og den får ikke opfyldt behovet for små og hyppige fodringer. Opstaldede heste vil i stedet bruge meget tid på at æde halm, af hvilket de kan fortære op til 10 kg pr.dag. Heste med kronisk heste står oftest på spåner og får kun lidt stråfoder, hvilket giver problemer med fordøjelsen og tilbøjelighed til gnaven i træværket.

Det er dog i de senere år blevet mere almindeligt at fodre heste med en større andel af grovfoder i form af hø eller græsensilage. Hø og ensilage indeholder mere energi og protein end halm, hvorfor man ved fodring med dette kan begrænse mængden af tilskudsfoder. Dette medfører, at hesten i et meget længere tidsrum kan være beskæftiget med at æde et attraktivt og næringsholdigt foder.

d. Opdrætning

Hopper sættes normalt til hingst eller insemineres fra treårsalderen. De fleste føl fødes på en ejendom med få heste. Det indebærer, at mange føl vokser op uden kontakt til andre føl. Dog er det blevet mere almindeligt, at føllet, når det vænnes fra hoppen, flyttes til en flok, hvor føl fra flere opdrættere går sammen i løsdrift. Her er de, til de er ca. 2,5 år.

Føllet fravænnenes oftest, når det er 5-6 måneder. Her bliver det flyttet i sin egen boks på stedet, sat ind i en flok, eller det bliver solgt. Er der tale om et billigt føl, vil det muligvis blive solgt til en mindre ambitiøs rytter, der sætter føllet i en boks på en pension, hvor der ikke er andre føl. Er det derimod et føl, man forventer sig noget af, kan det blive solgt til en stald, hvor man bl.a. opkøber føl med senere optræning og salg for øje. Her har føllet ofte gode muligheder for at være i kontakt med jævnaldrende. De fleste føl kommer på fold dagligt, hvor de har mulighed for at bevæge sig frit. Motion ved leg i flok er vigtigt for muskel- og knogletilpasning før ibrugtagning.

For at forebygge problemer i hestens senere liv, er det meget vigtigt, at føllet fra starten håndteres rigtigt. Allerede når føllet er hos hoppen, skal det lære at omgås mennesker. F.eks. bør føllet tidligt prøve at få grime på, at blive trukket, stå bundet, få

løftet ben osv. Denne daglige kontakt med mennesker er en vigtig forudsætning for, at hesten senere kan håndteres og trænes, uden at det bliver nødvendigt at udsætte den for vold og anden unødigt tvang.

e. Start på træning

Hvornår hesten sættes i træning, afhænger meget af, hvad den skal bruges til. Man kan her især skelne mellem galop-, trav- og rideheste.

Galopheste påbegynder deres træning, når de er omkring halvandet år gamle, travheste når de er mellem halvandet og to år, og rideheste når de er mellem to et halvt og fem år. Det præcise tidspunkt for påbegyndelse af træning bestemmes indenfor den professionelle del af hestesporten af, hvornår på året hesten er født. Alle heste fra en bestemt årgang skal nemlig være klar, når sæsonen for løb eller prøver starter. Det betyder, at man inden for væddeløbsavlen bestræber sig på at få folingerne de første måneder på året og inden for ridehestepraktis om foråret.

Det er klart, at ingen har interesse i, at heste bliver ødelagt, fordi de for tidligt bliver udsat for hård træning. Men samtidig er det også givet, at økonomiske interesser kan trække i retning af at tage hesten i brug så tidligt som muligt: Jo yngre hesten er, når den bliver redet til, jo billigere vil den færdige hest være. Jo tidligere potentielle avlsheste kan få afprøvet deres brugsegenskaber, jo mere effektiv vil avlen på kort sigt være.

Dyrlæger og andre fagkyndige har givet udtryk for, at mange heste i Danmark slides op før tid på grund af for tidlig og forkert ibrugtagning og/eller forkert og for kraftig fodring. Denne påstand bør undersøges nærmere, og der bør fra de relevante organisationers side tages initiativer til at sikre, at der ikke består økonomiske og sportslige incitamenter til for tidlig og for hård træning af heste.

f. Træning

Ved træningen af hesten kan det være nødvendigt klart at markere, at det er mennesket, der bestemmer. Heste er store dyr, som kan være særdeles far-

lige, hvis ikke de er under sikker menneskelig kontrol.

Dog er det altafgørende, ud fra en etisk betragtning, at der trækkes en klar linie mellem, på den ene side en konsekvent og fast behandling af hesten, og på den anden side voldelig fremfærd. Voldelig fremfærd og herunder affektbetonet adfærd over for hesten må ikke forekomme. Har man ikke temperamentet og personligheden til i praksis at holde sig på den rigtige side af grænsen, bør man ikke have med træning af heste at gøre.

Det er rådet bekendt, at der inden for træning af sportsheste eksisterer forskellige opfattelser af, hvor grænsen mellem hård træning og vold over for hesten skal trækkes. Et eksempel er anvendelse af såkaldt barring i forbindelse med springtræning. Barring kan være bevidst at ride hesten ind i springet, så den slår sig. Det kan også være at slå hesten over forbenene i springet, enten med en kæp eller ved at man løfter den øverste bom. Formålet skulle være, at få hesten til at løfte benene mere, så den derved springer højere.

Der er brug for at se nærmere på de forskellige „hjælpemidler“, som finder udbredt anvendelse i forbindelse med træning: spore, pisk, specielle bid, specielle tøjler, fastbinding af tunge o.lign.

Netop trænerne har et særligt ansvar for at udvise en anstændig og respektfuld adfærd over for hesten, da de ofte fungerer som forbilleder for de mange unge mennesker, der færdes i hestemiljøet.

g. Hesten som atlet

Når en hest bruges til en eller anden form for fysisk arbejde, som dressur, springning, væddeløb, military, terrænkørsel eller distanceridning, er den at betragte som en atlet. Den skal have opbygget smidighed og styrke. Ligesom hos menneskeatleter er det hos hesten vigtigt, at træningen til disse færdigheder altid foregår efter et program, der passer til individets fysiske og psykiske status.

For de heste, der skal yde toppræstationer i konkurrencesammenhæng, kan der være et incitament til at presse dyrene ud over, hvad der kan anses for etisk acceptabelt. Således er rådet bekendt med, at

det ikke er ualmindeligt inden for visse konkurrencediscipliner på forskellig måde at medicinere heste, f.eks. med smertestillende midler, således at de kan gennemføre præstationer, som de uden medicin ikke ville kunne bevæges til.

Dette minder meget om tilsvarende problemstillinger for menneskelige idrætsudøvere – dog med den afgørende forskel, at hesten er helt uden skyld i, hvad den bliver udsat for, og at den ikke selv har fordel af at klare sig godt i konkurrencesammenhæng.

Problemerne med heste, som i konkurrencesammenhæng presses ud over, hvad der kan anses for etisk acceptabelt, kan ikke alene løses gennem regler. Det er nødvendigt med en holdningsændring hos nogle af de ansvarlige. De forskellige rideforbund har her en vigtig opgave.

h. Hovpleje

En vigtigt ting for alle typer af heste er, at de sikres en korrekt hovpleje, dvs. at hovene jævnlige skal beskæres. Beskæring og skoning af heste kan i dag foretages af hvem som helst. Dette er ikke betryggende. Korrekt beskæring og skoning forudsætter anatomisk og teoretisk indsigt. Fejl kan ikke alene medføre smertefulde tilstande hos hesten, men kan også føre til alvorlige, kroniske skader. Sådanne fejl forekommer desværre alt for tit. Personer, der beskærer heste, bør derfor være uddannede beslagmede. Reglen bør dog indføres med en overgangsordning, da der ellers vil blive mangel på beslagmede nogle steder i landet. Generelt bør heste have sko på så sent som muligt og gerne vente til de er 5 år eller udvoksede.

i. Adfærdsforstyrrelser

Hvis hesten ikke får opfyldt sine basale behov, vil den i første omgang blive frustreret og evt. blive svær at omgås. Ved længere varende, forkert eller utilstrækkelig pasning kan den udvikle egentlige adfærdsforstyrrelser. Hos heste benævnes disse forstyrrelser ofte unoder og uvaner, hvilket antyder at hesten selv skulle være ansvarlig for sin adfærd. Der

kan f.eks. være tale om en stereotypi, hvilket er en adfærdssekvens, der i meget konstant form gentages mange gange efter hinanden, tilsyneladende uden funktion. Stereotypier optræder hos dyr, der er forhindrede i at udføre en del af deres adfærdsrepertoire, eller som over en længere periode ikke får opfyldt deres næringsbehov. En almindeligt forekommende adfærdsforstyrrelse er stereotypien krybbebidning. Lige som andre adfærdsforstyrrelser indikerer det, at der er noget galt i hestens miljø.

Der findes flere mere eller mindre effektive metoder til at stoppe krybbebidning:

- Et operativt indgreb, hvor en nerve og evt. en muskel på halsens underside skæres over.
- Psykofarmaka.
- Forsyning af hesten med en krybbebiderrem – en læderrem med en metaldele, der giver et tryk på svælget og på de muskler, der anvendes under krybbebidning.
- Placering af en eltråd, hvor hesten normalt bider, som giver stød, når den forsøger at bide.

Det er selvfølgelig etisk uacceptabelt ikke efter bedste evne at forsøge at forebygge, at der opstår krybbebidning og andre adfærdsforstyrrelser.

6. Hesteskæbner

I det følgende gives eksempler på livsforløb for en billig og en dyrere hest. Begge heste lider en trist skæbne. Eksemplerne illustrerer problemer, som er jævnlige forekommende; men det er svært at sige noget sikkert om, hvor udbredte de beskrevne problemer er.

a. Den billige hest

Hesten er opdrættet privat, hos ikke-professionelle ejere. F.eks. er det almindeligt at lade sin hoppe få føl uanset hoppens kvalitet. Træning af dette afkom foregår ofte af ejer selv eller af en ung pige, der har redet lidt. Der er altså ikke nødvendigvis sørget for professionel vejledning. På grund af en ofte mangelfuld træning, på grund af hestens manglende medfødte egenskaber og ikke mindst på grund af forkert

eller mangelfuld fodring og pleje bliver hesten aldrig nogen topatlet. Den er muligvis ikke opdraget konsekvent, hvilket kan medføre uregelmæssighed og frygt. Alt sammen noget der kan give en kompliceret og farlig hest. Den bliver solgt, og nye ejere kan forsøge sig med mere eller mindre professionelle metoder. For det meste lykkes det ikke, og hesten sælges igen. En hest kan blive 20-30 år, så den kan nå at flytte mange gange, hvis den ikke bliver halt eller får anden skade, der medfører aflivning.

b. Den dyrere hest

Hesten er opdrættet privat eller hos en mere professionel avler. Ejeren, som har nogle forventninger til afkommet beholder det måske og træner det selv eller benytter en professionel træner. Eller måske vælger han at sælge føllet. Da der er avlsmæssige oplysninger på afkommet vil man ofte være interesseret i at fremstille dyret til kåring eller egnethedstest. Er der tale om en hoppe, er der gode muligheder for kåring, men er der tale om en hingst, er der kun lille mulighed for kåring. Resultatet af fremstillingen får stor indflydelse på den pris, dyret senere kan indbringe, og om det evt. er værd at avle videre på.

Når en hest sættes i træning hos en professionel, koster det selvfølgelig penge, derfor må det ikke tage for lang tid. Det er ikke ualmindeligt, at en ridehest gøres klar til de mindre dressur- og springklasser på 3 måneder eller mindre. Den hurtige træning er ikke altid forenelig med hestens psykiske og fysiske udvikling, hvorfor der kan opstå problemer – hesten virker uvillig til at samarbejde med anvendelse af hårdere metoder til følge. Nogle heste kan klare hård ridning og vil fortsat forsøge at gøre deres rytter tilpas, hvor andre heste kan udvikle alvorlige unoder, som at gå på bagbenene – evt. så voldsomt, at de går helt bagover, med stor risiko for rytteren. Hård håndtering kan desuden udvikle aggression og/eller frygt overfor mennesker.

Inden for Dansk Varmblod, som er det største avlsforbund for sports-rideheste i Danmark, er man begyndt at fremstille unghestene under rytter, inden de er fyldt 3 år, dvs. at de skal trænes fra de er ca. 2½ år. Der er ikke mulighed for at vente med træning,

hvis hesten ikke er færdig udviklet. For så går der et helt år, inden man kan være med igen. Er der tale om en væddeløbshest, er det endnu sværere, idet der arrangeres løb for specifikke årgange, f.eks. 2-årsløb, og man får altså kun én chance for at stille hesten i disse løb. Den succesrige hest bliver måske solgt til en dygtig rytter til konkurrencebrug.

Hvis væddeløbshesten falder igennem på den ene eller den anden måde, vil den normalt enten blive aflivet eller solgt som ridehest. Væddeløbsheste er avlet til at løbe stærkt, uanset om det foregår i trav eller galop. Denne egenskab er ikke særlig forenelig med almindelig hyggeridning og især ikke med børn. På grund af den lave pris disse heste kan erhverves for, havner de ofte hos ukyndige ryttere og lider derefter samme skæbne som beskrevet for den billige hest.

7. Uddannelse af personer, som beskæftiger sig professionelt med heste

En række af de personer, der beskæftiger sig professionelt med heste har en særlig uddannelse.

Der findes for det første en statsanerkendt uddannelse til staldmester, hvilket svarer til at være uddannet faglært landmand med heste som speciale. En staldmester har en teoretisk og praktisk uddannelse, som opnås gennem ophold på landbrugsskole og gennem praktikophold. Ud over at lære om fodring, pasning, opstaldning, markdrift m.m., har staldmestereleverne også kursus i undervisningslære, og de gennemgår en instruktøruddannelse. Uddannelsen udbydes på to landbrugsskoler og varer tre et halvt år. Uddannelsen sigter primært på, at staldmesteren skal kunne fodre og passe heste, men han/hun vil også være i stand til at undervise begyndere og motionister på f.eks. en rideskole.

En lignende også anerkendt uddannelse findes blandt ehvervsuddannelserne på nogle tekniske skoler – dyreassistent uddannelsen. Denne uddannelse varer 3 år og 8 mdr. og veksler ligeledes mellem praktik på godkendte praktiksteder og tre skole-

ophold på i alt 52 uger. Eleverne kan specialisere sig indenfor heste og lærer stort set det samme som staldmestereleverne. Dyreassistenter bliver typisk ansat på rideskoler, stutтерier, hingstestationer, hestehospitaler, salgsstalde, pensionsstalde mm.

Dansk Ride Forbund og Dansk Ride-Instruktør Forening står sammen for en træner- og en berideruddannelse. Disse uddannelser er ikke statsanerkendte. Træneruddannelsen tager 3 år og er opdelt i 3 dele. 1. del foregår hovedsagelig på lærestedet og varer 20 måneder. Her undervises i almindeligt forekommende arbejdsopgaver på en rideskole. 2. del varer 3 × 6 uger og foregår på Vilhelmsborg ridecenter. Udover det ridemæssige undervises der bl.a. i undervisningslære, anatomi og fysiologi, sundheds- og sygdomslære og fodringslære. 3. del varer 7 måneder og foregår på lærestedet. Ud over ridning undervises der her mest i administrative opgaver. Der afsluttes med eksamen.

Berideruddannelsen tager yderligere 3 år og indeholder ud over ridning mest administrative opgaver og undervisning af andre ryttere. Der afsluttes med eksamen. Både trænere og beridere er typisk ansat på rideskole, stutтери, salgsstald eller lignende. Udover grundløn tjener de i modsætning til staldmestre og dyreassistenter ekstra på tilridning af heste, undervisning og på at være daglige ledere. En berider vil typisk være tilknyttet større rideskoler, og en berider kan have trænerelever ansat.

Desuden er det muligt at blive uddannet som travtræner. Dansk Travsports Centralforbund uddanner travtrænere. For at komme i gang med uddannelsen skal man bestå en køre- og teoriprøve. Når denne prøve er bestået, har man licens til at køre amatørlob og mulighed for at lave en uddannelsesaftale med en professionel travtræner.

Man skal bestå et 1- uges grundkursus i hestekundskab og være 1. mand, også kaldet jockey, i stalden i mindst 3 år hos en professionel travtræner og slutte af med at bestå endnu et 1-uges kursus. Herefter har man licens til at køre i alle professionelle løb, og som uddannet travtræner kan man nu søge opstaldningsplads. Det vil sige, at man kan blive

ansat i en stald, tage heste i træning, anmelde heste til løb og ansætte en jockey.

Der eksisterer ikke nogen formaliserede uddannelser inden for galopsporten.

Det er af væsentlig betydning, at alle der arbejder professionelt med heste har en tilstrækkelig uddannelsesmæssig baggrund herfor. Ikke mindst er det væsentligt med viden om hestens fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov. Det er Rådets indtryk, at der inden for flere af de nævnte uddannelser, herunder træner- og berideruddannelsen, er behov for i højere grad end det nu er tilfældet at sikre en grundig og uvildig undervisning i disse emner.

8. Undervisning af brugere af heste

Når børn begynder i en rideskole, vil de typisk modtage praktisk rideundervisning. Senere kan rytteren ved siden af den grundlæggende rideundervisning deltage i ridemærkeundervisning, som er et mere teoretisk undervisningsforløb udarbejdet af Dansk Ride Forbund. Forløbet er opdelt i 5 mærker. Denne undervisning forestås af aktive klubmedlemmer, som selv har modtaget undervisning i emnerne og afsluttet med en prøve. Hvert mærke opnås af den enkelte rytter efter aflæggelse af prøve. Den teoretiske undervisning omfatter lidt om håndtering af hesten, benævnelse af hestens enkelte kroppsdele m.m., fodringslære og lidt om adfærd. Oven i den teoretiske del kræves stigende men grundlæggende ridefærdigheder. Det bliver mere udbredt, at rideskoler opfordrer rideelever til at tage ridemærker.

Der er mange frivillige kurser og foredrag, f.eks. i rideklubber og på landbrugsskoler.

Dansk Ride Forbund udbyder endvidere mange mindre kurser for undervisere, ryttere, handicap undervisere, kurser for officials og kurser for klubbestyrelser. Desuden udbydes en del andre mindre kurser og uddannelser: dyreadfærdsterapeut, hestemassør, hestehusholdningskursus m.m.

Det er vigtigt, at ryttere og andre, som beskæftiger sig med heste, ved siden af den praktiske undervisning får viden om hestens natur og dens behov.

Der bør formuleres etiske normer for omgang med heste, som alle, der har med heste at gøre, stifter bekendtskab med.

9. Rådets anbefalinger

■ Justitsministeren bør i medfør af § 4 i Dyreværnsloven fastsætte regler om hestens opholdsarealer og opholdsrum og om inventaret heri. Endvidere bør Justitsministeren i medfør af § 18 fastsætte regler om indretning og drift af rideskoler og hestepensioner. Det anbefales, at der nedsættes et udvalg, som har til opgave at komme med forslag til sådanne regler. I udvalget bør sidde repræsentanter fra de relevante dyreværnsorganisationer, fra Dansk Ride Forbund og andre relevante hesteorganisationer, fra Dyreværnsrådet og Det Dyreetiske Råd.

■ Foreninger, som organiserer ryttere og andre udøvere af hestesport, har pligt til at gøre en konsekvent og målrettet indsats for at hindre, at heste i forbindelse med træning og konkurrencer udsættes for unødigt tvang, at de presses til øget præstation ved hjælp af medicinering eller fysiske „hjælpemidler“, eller at de tager skade på grund af for tidlig og forkert ibrugtagning. Etiske regler for træning og brug af heste bør formuleres og indgå i forbindelse med undervisning af „hestefolk“ på alle niveauer.

■ Alle, der arbejder professionelt med heste, bør have en uddannelse, som sikrer, at de har indsigt i hestens adfærd, sygdomme og ernæringsbehov. Det er Rådets opfattelse, at der på en række af de eksisterende uddannelser, herunder træner- og berideruddannelsen, mangler en grundig og uafhængig undervisning i de pågældende emner. Dette bør der rettes op på.

■ Kun uddannede beslagsmede skal kunne beskære og sko heste for andre. Der bør være en overgangsordning, således at der kan nå at blive uddannet et tilstrækkeligt antal beslagsmede.

Bilag

Rådets aktiviteter i forbindelse med udtalelsen

Rådet har behandlet hold af heste på 6 møder i perioden fra august 1997 til februar 1998.

Rådet har været på to ekskursioner. På den første besøgte Rådet en avler af fjordheste, en avler af varmblodsheste, en rideskole og træningscentret Blue Horse. På den anden besøgte Rådet Charlottenlund travbane.

Rådet har modtaget råd og vejledning fra en lang række hestekyndige personer. Af disse har chefkonsulent Egon Fræhr, konsulent Dorte Rebbe og dyrlæge Jørgen Falk Rønne ydet en særlig stor indsats.

Merete Studnitz fra Danmarks Jordbrugsforskning, Afdeling for Sundhed og Velfærd, har fungeret som faglig sekretær.